

Viru-Jaagupi kalmistul võimsate sihvakate kaskede keskel väikesel väljakul seisab jälle I Maailmasõjas ja Vabadussõjas langenute mälestussammas. Uuesti pärast aastakümneid kestnud sunnitud vaheaega.

Esimest korda avas Viru-Jaagupi kihelkonna rahvas samba jaanipäeval 1923. aastal. Vanalt fotolt näeme selle ümber siis lagedat välja. Umbruskonna inimesed tahtsid kuulutada tulevastele põlvedele sõjaaja raskusi, rääkida neile omakandi noorte meeste ohvrimeelsusest, tunnistada, et ei unustata isamaa ja vabaduse eest langenud poegi. Ümberringi pandi kasvama kased.

1940. aasta sügisel kavatsesid uued võimumedhed hävitada ka Viru-Jaagupi mälestussamba. Kuid Pajusti mehed Lembit Hiimäe, Voldemar Veskiõja, Johannes Veidenbaum, Karl Järv, Voldemar Järv, Martin Vall, Arnold Soone, Erich Post, Erich Rannamägi, Arvi Mölder ja surnuaivaht Elmar Kreek jõudsid neist ette. Nad võtsid ööl vastu 29. oktoobrit mälestussamba maha ja matsid lähedal asuvale tühjale hauaplatsile. Peale tehti kääbas.

1942. aasta sügisel sai sammas, umbruskonna inimeste vabadusiha sümbol, oma kohale tagasi. Aga ainult kolmeks aastaks. 1945. aasta 7. septembri vihmasel õhtul mälestussammas purustati EK(b)P Virumaa Komitee korraldusel. Pärast seda ei tohtinud palju aastaid sambast jäänud künkale lilligi viia. See võis tuua karmi karistuse.

Möödunud aasta algul tuldi mõttele mälestussammas taastada. Vinni külanõukogu juurde kujunes kümneliikmeline toimikond. Rahalist ja materiaalselt abi olid valmis andma kihelkonna majandid. Rahva seas korraldati korjandus. Võis arvestada inimeste innukalt ühiskondlikku kaasalöömist. Töö tellijaks jäi Vilde kolhoos. Vundament taastati ühiskondlikus korras 1989. aasta suvel. Kaevamisel tulid välja vana samba osad. Need paigaldati kabeli juurde. Seal on mälestatavate nimesid lugeda kivisse raiutuna juba kuuskümmend seitse aastat tagasi. Mälestussamba taastamisele kulus 25 500 rubla. Rahva seas laekus korjandusest 8100 rubla.

Mälestussamba uus pidulik avamine jäeti jaanipäevale. Niisiis täpselt kuuskümmend seitse aastat hiljem. Avasõnad ütles Lembit Hiimäe, ainus elus olev meestest, kes viiskümmend aastat tagasi peitsid esimest sammu. Onnistas Viru-Jaagupi koguduse õpetaja Madis Oviir. Kõnelesid kirjanik Kalju Saaber, külanõukogu aseesimees Leo Sarnet, Vilde kolhoosi esimees Arvi Toome, Viru-Jaagupi kooliõpetaja Alise Vaasmaa ja Ain Juhkami mälestussamba toimkonnast. Lauldi isamaalisi laule, esinesid Roela segakoor ja Rägavere brass.

Eesti vabaduse eest langenud sõdurite mälestussammas sümboliseerib Viru-Jaagupi kihelkonna inimeste usku meie rahva lootusrikkasse tulevikku, kutsub vapralt seisma rahva õnne nimel.

Enno KAPSTASE tekst
ja foto